

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 10ης Νοεμβρίου 2022*

«Προδικαστική παραπομπή – Ανταγωνισμός – Αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από πρακτική απαγορευόμενη από το άρθρο 101, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ – Αθέμιτες συμφωνίες για τον καθορισμό των τιμών και την αύξηση των μικτών τιμών των φορτηγών στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ) – Οδηγία 2014/104/ΕΕ – Κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης – Άρθρο 22, παράγραφος 2 – Δυνατότητα εφαρμογής *ratione temporis* – Άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο – Έννοια των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων τα οποία ο εναγόμενος ή τρίτος έχει υπό τον έλεγχό του – Άρθρο 5, παράγραφος 2 – Κοινοποίηση συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων ή σχετικών κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων βάσει ευλόγως διαθέσιμων στοιχείων για πραγματικά περιστατικά – Άρθρο 5, παράγραφος 3 – Εξέταση του αναλογικού χαρακτήρα του αιτήματος κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων – Στάθμιση των εννόμων συμφερόντων των διαδίκων και των τρίτων – Έκταση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διατάξεις αυτές»

Στην υπόθεση C-163/21,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (εμποροδικείο αριθ. 7 Βαρκελώνης, Ισπανία) με απόφαση της 21ης Φεβρουαρίου 2020, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 11 Μαρτίου 2021, στο πλαίσιο της δίκης

AD κ.λπ.

κατά

PACCAR Inc,

DAF TRUCKS NV,

DAF Trucks Deutschland GmbH,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους A. Prechal, πρόεδρο τμήματος, M. L. Arastey Sahún, F. Biltgen, N. Wahl (εισηγητή) και J. Passer, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- οι AD κ.λπ., εκπροσωπούμενοι από τον J. A. Roger Gámir, abogado, και τον F. Bertrán Santamaría, procurador,
- οι PACCAR Inc, DAF TRUCKS NV και DAF Trucks Deutschland GmbH, εκπροσωπούμενες από τον C. Gual Grau, abogado, τους M. de Monchy και J. K. de Pree, advocaten, και τους D. Sarmiento Ramírez-Escudero και P. Vidal Martínez, abogados,
- η Ισπανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Aguilera Ruiz και J. Rodríguez de la Rúa Puig,
- η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την M. K. Bulterman και τον J. Langer,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους S. Baches Opi, A. Carrillo Parra και F. Jimeno Fernández,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 7ης Απριλίου 2022,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ 2014, L 349, σ. 1).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, του AD και των λοιπών 44 εναγόντων της κύριας δίκης και, αφετέρου, των PACCAR Inc, DAF Trucks NV και DAF Trucks Deutschland GmbH, με αντικείμενο την αποκατάσταση της ζημίας που ισχυρίζονται ότι υπέστησαν οι πρώτοι λόγω της συμμετοχής των εταιριών αυτών σε διαπιστωθείσα εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, για την οποία το θεσμικό όργανο επέβαλε κυρώσεις.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

- 3 Η αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας 2014/104 έχει ως εξής:

«Για τη διασφάλιση αποτελεσματικών δράσεων ιδιωτικής επιβολής στο πλαίσιο του αστικού δικαίου και αποτελεσματικής δημόσιας επιβολής από τις αρχές ανταγωνισμού, και τα δύο εργαλεία πρέπει να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους ώστε να διασφαλίζεται η μέγιστη αποτελεσματικότητα των κανόνων ανταγωνισμού. Είναι απαραίτητο να ρυθμιστεί συνεκτικά ο συντονισμός των δύο τύπων επιβολής, για παράδειγμα σχετικά με τις διαδικασίες για πρόσβαση στα έγγραφα που κατέχουν οι αρχές ανταγωνισμού. [...]»

- 4 Κατά την αιτιολογική σκέψη 14 της ως άνω οδηγίας:

«Η άσκηση αγωγών αποζημίωσης λόγω παράβασης του ενωσιακού ή εθνικού δικαίου ανταγωνισμού απαιτεί συνήθως μια περίπλοκη πραγματική και οικονομική ανάλυση. Τα αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για την απόδειξη μιας αξίωσης αποζημίωσης συχνά βρίσκονται στην αποκλειστική κατοχή του αντιδίκου ή τρίτων και δεν είναι γνωστά ούτε διαθέσιμα σε επαρκή βαθμό στον ενάγοντα. Υπό τις συνθήκες αυτές, η ύπαρξη αυστηρών νομικών απαιτήσεων για να βεβαιώσει ο ενάγων λεπτομερώς όλα τα πραγματικά περιστατικά που σχετίζονται με την υπόθεση κατά το αρχικό στάδιο της διαδικασίας αγωγής, καθώς και να προσκομίσει ακριβώς καθορισμένα αποδεικτικά στοιχεία προς επίρρωση της αγωγής, ενδέχεται να δυσχεραίνει αδικαιολόγητα την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος αποζημίωσης, το οποίο κατοχυρώνεται από τη ΣΛΕΕ.»

- 5 Η αιτιολογική σκέψη 15 της οδηγίας έχει ως εξής:

«Τα αποδεικτικά στοιχεία αποτελούν σημαντικό στοιχείο για την άσκηση αγωγών αποζημίωσης για παράβαση του ενωσιακού ή εθνικού δικαίου ανταγωνισμού. Ωστόσο, επειδή οι δικαστικές διαφορές για παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού χαρακτηρίζονται από ασυμμετρία πληροφόρησης, είναι σκόπιμο οι ενάγοντες να έχουν το δικαίωμα να ζητούν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που αφορούν την αξίωσή τους, χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να προσδιορίσουν μεμονωμένα αποδεικτικά στοιχεία. Προκειμένου να διασφαλίζεται η ισότητα των όπλων, τα μέσα αυτά θα πρέπει επίσης να είναι διαθέσιμα στους εναγομένους σε αγωγές αποζημίωσης, έτσι ώστε να μπορούν να ζητήσουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων από τους εν λόγω ενάγοντες. Τα εθνικά δικαστήρια θα πρέπει επίσης να μπορούν επίσης να διατάξουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων από τρίτους, μεταξύ άλλων από δημόσιες αρχές. Σε περίπτωση που εθνικό δικαστήριο επιθυμεί να διατάξει την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων από την Επιτροπή, εφαρμόζεται η προβλεπόμενη στο άρθρο 4 παράγραφος 3 ΣΕΕ αρχή της ειλικρινούς συνεργασίας μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών και το άρθρο 15 παράγραφος 1 του κανονισμού [1/2003]. [...]»

- 6 Η αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας έχει ως εξής:

«Τα εθνικά δικαστήρια θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα, υπό τον αυστηρό τους έλεγχο ιδίως ως προς την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα του μέτρου της κοινοποίησης, να διατάσσουν την κοινοποίηση συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων ή κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων, κατόπιν αιτήματος διαδίκου. Η απαίτηση αναλογικότητας συνεπάγεται ότι διαταγή κοινοποίησης μπορεί να εκδοθεί μόνο κατόπιν πειστικού ισχυρισμού του ενάγοντος, βάσει

στοιχείων τα οποία έχει ευλόγως στη διάθεσή του, ότι υπέστη ζημία που προκλήθηκε από τον εναγόμενο. Όταν η αίτηση κοινοποίησης αφορά κατηγορία αποδεικτικών στοιχείων, θα πρέπει να την προσδιορίζει βάσει κοινών γνωρισμάτων των συστατικών της στοιχείων όπως η φύση, το αντικείμενο ή το περιεχόμενο των εγγράφων των οποίων ζητείται η κοινοποίηση, ο χρόνος σύνταξής τους ή άλλα κριτήρια, εφόσον τα αποδεικτικά στοιχεία της εν λόγω κατηγορίας είναι συναφή προς την υπόθεση κατά την έννοια της παρούσας οδηγίας. Οι κατηγορίες αυτές θα πρέπει να προσδιορίζονται με όσο το δυνατόν πιο σαφή και συγκεκριμένο τρόπο βάσει των ευλόγως διαθέσιμων στοιχείων.»

7 Η αιτιολογική σκέψη 28 της οδηγίας 2014/104 έχει ως εξής:

«Τα εθνικά δικαστήρια θα πρέπει να είναι σε θέση να διατάσσουν ανά πάσα στιγμή, στο πλαίσιο αγωγής αποζημίωσης, την κοινοποίηση των αποδεικτικών στοιχείων που υφίστανται ανεξάρτητα από τις διαδικασίες της αρχής ανταγωνισμού (“πληροφορίες που ήδη υπάρχουν”).»

8 Κατά την αιτιολογική σκέψη 39 της οδηγίας:

«[...] Είναι σκόπιμο να προβλέπεται ότι ο παραβάτης, στο μέτρο που επικαλείται την ένσταση μετακύλισης, θα πρέπει να αποδείξει την ύπαρξη και την έκταση της μετακύλισης της επιπλέον επιβάρυνσης. Αυτό το βάρος απόδειξης δεν θα πρέπει να θίγει τη δυνατότητα του παραβάτη να χρησιμοποιεί αποδεικτικά στοιχεία πλην εκείνων που έχει στην κατοχή του, όπως αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχουν ήδη ληφθεί κατά τη διαδικασία ή είναι στη διάθεση άλλων μερών ή τρίτων.»

9 Το άρθρο 2 της οδηγίας, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ορισμοί», προβλέπει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, εφαρμόζονται οι ακόλουθοι ορισμοί:

[...]

13) “αποδεικτικά στοιχεία”, όλα τα είδη αποδεικτικών στοιχείων που γίνονται δεκτά ενώπιον του επιληφθέντος εθνικού δικαστηρίου, ιδίως έγγραφα και όλα τα άλλα αντικείμενα που περιέχουν πληροφορίες, ανεξάρτητα από το μέσο στο οποίο αυτές είναι αποθηκευμένες,

[...]

17) “προϋπάρχουσες πληροφορίες”, αποδεικτικά στοιχεία που υπάρχουν ανεξάρτητα από τη διαδικασία αρχής ανταγωνισμού, ασχέτως αν περιλαμβάνονται στον φάκελο αρχής ανταγωνισμού,

[...].»

10 Το άρθρο 5 της οδηγίας, το οποίο τιτλοφορείται «Κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων», προβλέπει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι σε διαδικασίες αγωγής αποζημίωσης εντός της Ένωσης, κατόπιν αιτήματος του ενάγοντος ο οποίος έχει υποβάλει τεκμηριωμένη αιτιολόγηση που περιέχει ευλόγως διαθέσιμα στοιχεία για πραγματικά περιστατικά και επαρκή αποδεικτικά στοιχεία ώστε να θεμελιωθεί παραδεκτή αξίωση αποζημίωσης, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να διατάξουν τον εναγόμενο ή τρίτο να κοινοποιήσει τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχει

υπό τον έλεγχό του, υπό τους όρους του παρόντος κεφαλαίου. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια είναι, κατόπιν αιτήματος του εναγομένου, σε θέση να διατάξουν τον ενάγοντα ή τρίτο να κοινοποιήσει τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία.

Η παρούσα παράγραφος δεν θίγει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των εθνικών δικαστηρίων βάσει του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1206/2001 [του Συμβουλίου, της 28ης Μαΐου 2001, για τη συνεργασία μεταξύ των δικαστηρίων των κρατών μελών κατά τη διεξαγωγή αποδείξεων σε αστικές ή εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 174, σ. 1)].

2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια είναι σε θέση να διατάξουν την κοινοποίηση συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων ή σχετικών κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων που προσδιορίζονται με όσο το δυνατόν πιο σαφή και συγκεκριμένο τρόπο βάσει ευλόγως διαθέσιμων στοιχείων για πραγματικά περιστατικά στην τεκμηριωμένη αιτιολόγηση.

3. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά δικαστήρια περιορίζουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων στην έκταση που επιτρέπει η αρχή της αναλογικότητας. Για να κρίνουν αν η κοινοποίηση που ζητά ένας διάδικος είναι σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας, τα εθνικά δικαστήρια λαμβάνουν υπόψη τα έννομα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων διαδίκων και τρίτων. Ειδικότερα, λαμβάνουν υπόψη:

- α) τον βαθμό στον οποίο η αξίωση ή ένσταση υποστηρίζεται από τα διαθέσιμα στοιχεία για πραγματικά περιστατικά και αποδεικτικά στοιχεία που δικαιολογούν το αίτημα κοινοποίησης,
- β) την έκταση και το κόστος της κοινοποίησης, ιδίως για τυχόν εμπλεκόμενα τρίτα μέρη, προκειμένου επίσης να αποφευχθεί η μη προσδιορισμένη αναζήτηση πληροφοριών η οποία είναι απίθανο να είναι σημαντική για τα διάδικα μέρη,
- γ) κατά πόσον τα αποδεικτικά στοιχεία των οποίων ζητείται η κοινοποίηση περιέχουν εμπιστευτικές πληροφορίες, που αφορούν ιδίως τυχόν τρίτους, καθώς και τις λεπτομέρειες για την προστασία των εν λόγω εμπιστευτικών πληροφοριών.

[...]»

- 11 Το άρθρο 21 της οδηγίας 2014/104, το οποίο τιτλοφορείται «Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο», προβλέπει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για τη συμμόρφωση με την παρούσα οδηγία έως τις 27 Δεκεμβρίου 2016. Ανακοινώνουν αμελλητί στην Επιτροπή το κείμενο των εν λόγω διατάξεων.

[...]»

- 12 Το άρθρο 22 της οδηγίας, το οποίο τιτλοφορείται «Χρονικά όρια εφαρμογής», ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά μέτρα που θεσπίζουν σύμφωνα με το άρθρο 21 προκειμένου να συμμορφωθούν με τις ουσιαστικές διατάξεις της παρούσας οδηγίας δεν εφαρμόζονται αναδρομικά.

2. Τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι τα εθνικά μέτρα που θεσπίζονται σύμφωνα με το άρθρο 21, εκτός από αυτά που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν ισχύουν για αγωγές αποζημίωσης που ασκούνται ενώπιον εθνικού δικαστηρίου πριν από τις 26 Δεκεμβρίου 2014.»

Το ισπανικό δίκαιο

- 13 Η οδηγία 2014/104 μεταφέρθηκε στο ισπανικό δίκαιο με το Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 9/2017 για τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον χρηματοπιστωτικό, τον εμπορικό και τον υγειονομικό τομέα και για την απόσπαση εργαζομένων), της 26ης Μαΐου 2017 (BOE αριθ. 126, της 27ης Μαΐου 2017, σ. 42820).
- 14 Το βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 9/2017 προσέθεσε στον Ley 1/2000, de Enjuiciamiento Civil (νόμο 1/2000, περί κώδικα πολιτικής δικονομίας), της 7ης Ιανουαρίου 2000 (BOE αριθ. 7, της 8ης Ιανουαρίου 2000, σ. 575, στο εξής: κώδικας πολιτικής δικονομίας), άρθρο 283bis a) που αφορά την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων στο πλαίσιο ένδικων διαδικασιών που αφορούν αγωγές αποζημίωσης λόγω παραβάσεων του δικαίου του ανταγωνισμού. Το περιεχόμενο της παραγράφου 1, πρώτο εδάφιο, της διάταξης αυτής ταυτίζεται με εκείνο του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104.
- 15 Περαιτέρω, το άρθρο 328 του κώδικα πολιτικής δικονομίας προβλέπει, κατ' ουσίαν, ότι κάθε διάδικος μπορεί να ζητήσει από τον αντίδικο την προσκόμιση εγγράφων, επισυνάπτοντας στην αίτηση αυτή απλό αντίγραφο τους ή, αν τέτοιο αντίγραφο δεν υπάρχει ή δεν το έχει στη διάθεση του, εκθέτοντας με σαφήνεια το περιεχόμενο των εγγράφων αυτών.
- 16 Τέλος, το άρθρο 330 του κώδικα πολιτικής δικονομίας ορίζει ότι, κατόπιν αιτήματος διαδίκου, μπορεί να ζητηθεί από τρίτους η προσκόμιση δικών τους εγγράφων, εφόσον το επιληφθέν δικαστήριο διαπιστώνει ότι αυτά είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς.

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 17 Στις 19 Ιουλίου 2016, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση C(2016) 4673 τελικό σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 101 [ΣΛΕΕ] και του άρθρου 53 της συμφωνίας [για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (ΕΟΧ)] (Υπόθεση ΑΤ.39824 – Φορτηγά), της οποίας περίληψη δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* της 6ης Απριλίου 2017 (ΕΕ 2017, C 108, σ. 6). Μεταξύ των αποδεκτών της απόφασης περιλαμβάνονται και οι εναγόμενες της κύριας δίκης.
- 18 Με την ως άνω απόφαση, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι δεκαπέντε κατασκευαστές φορτηγών, μεταξύ των οποίων και οι εναγόμενες της κύριας δίκης, είχαν μετάσχει σε σύμπραξη υπό τη μορφή ενιαίας και διαρκούς παράβασης του άρθρου 101 ΣΛΕΕ και του άρθρου 53 της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, της 2ας Μαΐου 1992 (ΕΕ 1994, L 1, σ. 3), η οποία αφορούσε αθέμιτες συμφωνίες για τον καθορισμό των τιμών και την αύξηση των μικτών τιμών των μεσαίων και βαρέων φορτηγών στον ΕΟΧ.
- 19 Όσον αφορά τις εναγόμενες της κύριας δίκης, διαπιστώθηκε παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ για την περίοδο από τις 17 Ιανουαρίου 1997 έως τις 18 Ιανουαρίου 2011.
- 20 Στις 25 Μαρτίου 2019, οι ενάγοντες των κύριων δικών, οι οποίοι είχαν αγοράσει φορτηγά τα οποία ενδέχεται να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παράβασης που αποτελεί αντικείμενο της απόφασης C(2016) 4673 τελικό, ζήτησαν, επικαλούμενοι το άρθρο 283bis a) του κώδικα πολιτικής δικονομίας, από το Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (εμποροδικείο αριθ. 7 Βαρκελώνης, Ισπανία), ήτοι το αιτούν δικαστήριο, να τους επιτραπεί η πρόσβαση στα

αποδεικτικά στοιχεία που είχαν υπό τον έλεγχό τους οι εναγόμενες της κύριας δίκης. Συναφώς, υποστήριξαν ότι έχουν ανάγκη να λάβουν ορισμένα αποδεικτικά στοιχεία για να υπολογίσουν την τεχνητή αύξηση των τιμών, και ιδίως για να συγκρίνουν τις προτεινόμενες τιμές πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την περίοδο της επίμαχης σύμπραξης.

- 21 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου στις 7 Οκτωβρίου 2019, οι εναγόμενες της κύριας δίκης αντέτειναν, στο πλαίσιο των παρατηρήσεών τους επί του ενδεχομένου προδικαστικής παραπομπής ενώπιον του Δικαστηρίου δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, μεταξύ άλλων επιχειρημάτων, ότι για ορισμένα από τα ζητηθέντα έγγραφα ήταν αναγκαία *ad hoc* επεξεργασία και ότι η επιβολή εις βάρος τους της υποχρέωσης αυτής συνιστά υπέρμετρη επιβάρυνσή τους η οποία υπερβαίνει τα όρια μιας απλής «δικαστικής διαταγής κοινοποίησης» αποδεικτικών στοιχείων, με συνέπεια, μεταξύ άλλων, την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας.
- 22 Το αιτούν δικαστήριο εκθέτει ότι από τις διατάξεις τόσο της οδηγίας 2014/104 όσο και του κώδικα πολιτικής δικονομίας, όπως αυτός τροποποιήθηκε με το βασιλικό νομοθετικό διάταγμα 9/2017, οι οποίες διέπουν την κοινοποίηση των επίμαχων αποδεικτικών στοιχείων, προκύπτει ότι το ίδιο δύναται, κατόπιν αιτήματος ενός εκ των διαδίκων, να υποχρεώσει τον ενάγοντα, τον εναγόμενο ή τρίτον «να κοινοποιήσει τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του».
- 23 Εν προκειμένω, το αίτημα κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων αφορά έγγραφα τα οποία, όπως περιγράφονται, μπορεί να μην υπάρχουν και, ως εκ τούτου, να είναι αναγκαία για την κατάρτισή τους η εκ μέρους των εναγομένων της κύριας δίκης συλλογή και κατάταξη δεδομένων σύμφωνα με τις παραμέτρους που καθόρισαν οι ενάγοντες της κύριας δίκης. Κατά την άποψη του αιτούντος δικαστηρίου, οι ενέργειες αυτές βαίνουν πέραν της απλής αναζήτησης και επιλογής ήδη υπαρχόντων εγγράφων ή της απλής παροχής στους ενάγοντες της κύριας δίκης του συνόλου των σχετικών δεδομένων, υπό τον όρο της εμπιστευτικής μεταχείρισής τους, διότι εν προκειμένω πρόκειται για τη συγκέντρωση σε νέο έγγραφο, σε ψηφιακή ή άλλη μορφή, των πληροφοριών, των στοιχείων ή των δεδομένων που έχει υπό τον έλεγχό του ο καθού το αίτημα κοινοποίησης των αποδεικτικών στοιχείων.
- 24 Πλην όμως, κατά το αιτούν δικαστήριο, η προϋπόθεση το έγγραφο του οποίου η κοινοποίηση ζητείται να υπάρχει ήδη κατά τον χρόνο του σχετικού αιτήματος προκύπτει, κατά τα φαινόμενα, από το γράμμα του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, και της αιτιολογικής σκέψης 14 της οδηγίας 2014/104, όπου γίνεται λόγος αντιστοίχως για «τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του» και για «αποδεικτικά στοιχεία που [...] βρίσκονται στην αποκλειστική κατοχή του αντιδίκου», όπερ, κατά το αιτούν δικαστήριο, επιβεβαιώνει την άποψη ότι το ζητούμενο έγγραφο πρέπει να υπάρχει ήδη κατά την υποβολή του αιτήματος και να μη δημιουργείται κατόπιν αυτού. Η ως άνω προϋπόθεση προκύπτει επίσης και από την απαίτηση το επίμαχο αίτημα να αφορά «σχετικ[ές] κατηγορ[ίες] αποδεικτικών στοιχείων που προσδιορίζονται με όσο το δυνατόν πιο σαφή και συγκεκριμένο τρόπο βάσει ευλόγως διαθέσιμων στοιχείων για πραγματικά περιστατικά στην τεκμηριωμένη αιτιολόγηση», σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2, και την αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας. Η εξαίρεση των *ex novo* καταρτιζόμενων εγγράφων από εκείνα τα οποία μπορούν να ζητηθούν βάσει του άρθρου 5 της οδηγίας μπορεί επίσης να συναχθεί και από το ότι σε αυτήν γίνεται μνεία της κοινοποίησης ή της πρόσβασης σε αποδεικτικά στοιχεία, εν προκειμένω έγγραφα αποδεικτικά στοιχεία, αλλά όχι της κοινοποίησης ή της πρόσβασης σε πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα.

- 25 Ως προς το ζήτημα αυτό, το αιτούν δικαστήριο εκφράζει τις αμφιβολίες του, κατά το μέτρο που ορισμένα επιχειρήματα των οποίων έγινε επίκληση προς υποστήριξη μιας ευρύτερης ερμηνείας ενδέχεται, κατά την άποψή του, να είναι βάσιμα. Ειδικότερα, θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι μια περιοριστική ερμηνεία όσον αφορά την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων ενδέχεται να θέσει εν αμφιβόλω το δικαίωμα σε πλήρη αποζημίωση. Επιπλέον, η οδηγία 2014/104 αναφέρεται στα έξοδα και στο κόστος της κοινοποίησης των αποδείξεων ως στοιχεία αρχής της αναλογικότητας για την αποδοχή του σχετικού αιτήματος, όπερ θα μπορούσε να έχει την έννοια ότι ο καθού το αίτημα έχει υποχρέωση να προβεί σε ενέργειες οι οποίες ενδέχεται να συνεπάγονται έξοδα και, επομένως, να βαίνουν πέραν της απλής αναζήτησης και παράδοσης προϋπαρχόντων εγγράφων.
- 26 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (εμποροδικείο αριθ. 7 Βαρκελώνης) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το εξής προδικαστικό ερώτημα:

«Έχει το άρθρο 5, παράγραφος 1, της [οδηγίας 2014/104] την έννοια ότι η κοινοποίηση των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων αναφέρεται μόνο στα προϋπάρχοντα έγγραφα τα οποία βρίσκονται υπό τον έλεγχο του εναγομένου ή τρίτου ή μήπως, βάσει του άρθρου 5, παράγραφος 1, είναι αντιθέτως δυνατή η κοινοποίηση και των εγγράφων τα οποία πρέπει να καταρτιστούν από το πρόσωπο προς το οποίο απευθύνεται το αίτημα παροχής πληροφοριών ex pono, με συνέπεια το εν λόγω πρόσωπο να είναι υποχρεωμένο να συγκεντρώσει ή να ταξινομήσει προς τον σκοπό αυτόν πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

Επί της δυνατότητας εφαρμογής ratione temporis του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104

- 27 Υπενθυμίζεται ευθύς εξαρχής ότι, όσον αφορά την ratione temporis εφαρμογή της, η οδηγία 2014/104 περιέχει ειδική διάταξη η οποία καθορίζει ρητώς τις προϋποθέσεις της διαχρονικής εφαρμογής των ουσιαστικών και των μη ουσιαστικών διατάξεων της (απόφαση της 22ας Ιουνίου 2022, Volvo και DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, σκέψη 35 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 28 Ειδικότερα, αφενός, δυνάμει του άρθρου 22, παράγραφος 1, της οδηγίας 2014/104, τα κράτη μέλη όφειλαν να διασφαλίσουν τη μη αναδρομική εφαρμογή των εθνικών διατάξεων που θεσπίζουν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 21 της οδηγίας, προκειμένου να συμμορφωθούν προς τις ουσιαστικές διατάξεις της.
- 29 Αφετέρου, δυνάμει του άρθρου 22, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/104, τα κράτη μέλη όφειλαν να διασφαλίσουν ότι καμία εθνική διάταξη πλην εκείνων για τις οποίες γίνεται λόγος στο άρθρο 22, παράγραφος 1, δεν θα ίσχυε για αγωγές αποζημίωσης που είχαν ασκηθεί ενώπιον εθνικού δικαστηρίου πριν από τις 26 Δεκεμβρίου 2014, ημερομηνία έκδοσης της οδηγίας.
- 30 Ως εκ τούτου, προκειμένου να καθοριστεί η διαχρονική εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2014/104, πρέπει, κατά πρώτον, να διαπιστωθεί αν η οικεία διάταξη συνιστά ουσιαστική διάταξη, διευκρινιζόμενου ότι, ελλείψει παραπομπής του άρθρου 22 στο εθνικό δίκαιο, το ζήτημα αυτό πρέπει να εκτιμηθεί με γνώμονα το δίκαιο της Ένωσης και όχι με γνώμονα το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο (πρβλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 2022, Volvo και DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, σκέψεις 38 και 39).

- 31 Ως προς το ζήτημα αυτό, πρώτον, επισημαίνεται ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 έχει σκοπό να παράσχει στα εθνικά δικαστήρια τη δυνατότητα να υποχρεώνουν, εφόσον συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις, τον εναγόμενο ή τρίτο να κοινοποιήσουν τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχουν υπό τον έλεγχό τους.
- 32 Η διάταξη αυτή, κατά το μέτρο που υποχρεώνει τα κράτη μέλη να παράσχουν στα εθνικά δικαστήρια ειδική ευχέρεια στο πλαίσιο των διαφορών από αγωγές αποζημίωσης λόγω παράβασης του δικαίου του ανταγωνισμού, αποσκοπεί στην αντιμετώπιση της ασυμμετρίας πληροφόρησης εις βάρος του ζημιωθέντος η οποία, όπως υπενθυμίζεται στην αιτιολογική σκέψη 47 της οδηγίας, χαρακτηρίζει τις διαφορές αυτές, με αποτέλεσμα η συγκέντρωση των αναγκαίων για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης πληροφοριών να καθίσταται δυσχερέστερη για τον ζημιωθέντα (πρβλ. απόφαση της 22ας Ιουνίου 2022, Volvo και DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, σκέψεις 55 και 83).
- 33 Δεύτερον, δεδομένου ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 έχει ακριβώς ως σκοπό να παράσχει στους ενάγοντες στις ως άνω διαφορές τη δυνατότητα να καλύψουν το έλλειμμα πληροφόρησής τους, τους παρέχει κατ' αποτέλεσμα, όταν προσφεύγουν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων προς τον σκοπό αυτόν, πλεονεκτήματα τα οποία δεν είχαν. Εντούτοις, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 57 των προτάσεών του, αποκλειστικό αντικείμενο του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, είναι δικονομικά μέτρα τα οποία παρέχουν στα εθνικά δικαστήρια ειδικές εξουσίες όσον αφορά την απόδειξη των πραγματικών περιστατικών που εκθέτουν οι διάδικοι στο πλαίσιο ένδικων διαφορών σχετικά με αγωγές αποζημίωσης λόγω τέτοιων παραβάσεων και, επομένως, η διάταξη αυτή δεν επηρεάζει ευθέως την έννομη κατάσταση των διαδίκων κατά το μέτρο δεν αφορά τα στοιχεία που θεμελιώνουν την εξωσυμβατική αστική ευθύνη.
- 34 Ειδικότερα, δεν προκύπτει ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 επιβάλλει νέες ουσιαστικές υποχρεώσεις εις βάρος κάποιου από τους διαδίκους στις διαφορές αυτές, οπότε θα ήταν δυνατόν η διάταξη αυτή να θεωρηθεί ουσιαστική, κατά την έννοια του άρθρου 22, παράγραφος 1, της οδηγίας (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 22ας Ιουνίου 2022, Volvo και DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, σκέψη 83).
- 35 Κατά συνέπεια, πρέπει να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, δεν συγκαταλέγεται μεταξύ των ουσιαστικών διατάξεων της οδηγίας 2014/104 και ότι, ως εκ τούτου, περιλαμβάνεται στις λοιπές διατάξεις για τις οποίες γίνεται λόγος στο άρθρο 22, παράγραφος 2, δεδομένου ότι αποτελεί δικονομική διάταξη.
- 36 Κατά δεύτερον, δεδομένου ότι η αγωγή της κύριας δίκης ασκήθηκε στις 25 Μαρτίου 2019, ήτοι μετά τις 26 Δεκεμβρίου 2014 και την ημερομηνία μεταφοράς της οδηγίας 2014/104 στην ισπανική έννομη τάξη, το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, έχει, δυνάμει του άρθρου 22, παράγραφος 2, εφαρμογή *ratione temporis* στην αγωγή αυτή και, επομένως, στο αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί απάντηση επί της ουσίας.

Επί της ουσίας

- 37 Με το προδικαστικό ερώτημα το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 έχει την έννοια ότι η εκεί μνεία των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του ο εναγόμενος ή τρίτος καλύπτει αποκλειστικώς τα προϋπάρχοντα έγγραφα που έχουν υπό τον έλεγχό τους ή αν

καταλαμβάνει επίσης και τα έγγραφα τα οποία ο καθού το αίτημα κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων πρέπει να καταρτίσει ex novo, συγκεντρώνοντας ή ταξινομώντας πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα που έχει υπό τον έλεγχό του.

- 38 Όσον αφορά το περιεχόμενο των όρων «υπό τον έλεγχ[ο]» στο άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για την ερμηνεία διάταξης του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (απόφαση της 28ης Απριλίου 2022, Nikopolis AD Istrum 2010 και Agro – eko 2013, C-160/21 και C-217/21, EU:C:2022:315, σκέψη 30 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 39 Κατά πρώτον, το γράμμα της διάταξης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, όπως παρατηρεί το αιτούν δικαστήριο και επισημαίνεται στη σκέψη 24 της παρούσας απόφασης, στην περίπτωση αιτήματος κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων που υποβάλλει ο ενάγων στο αρμόδιο εθνικό δικαστήριο, η εν λόγω διάταξη αφορά μόνο προϋπάρχοντα αποδεικτικά στοιχεία.
- 40 Κατά δεύτερον, όσον αφορά το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104, πρώτον, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο ορισμός της έννοιας «αποδεικτικά στοιχεία» στο άρθρο 2, σημείο 13, της οδηγίας. Πράγματι, από το περιεχόμενό της καθορίζεται τι βρίσκεται «υπό τον έλεγχ[ο]» του εναγομένου ή τρίτου, κατά την έννοια της πρώτης διάταξης.
- 41 Πλην όμως, κατά το άρθρο 2, σημείο 13, της οδηγίας 2014/104, η έννοια αυτή καταλαμβάνει «όλα τα είδη αποδεικτικών στοιχείων που γίνονται δεκτά ενώπιον του επιληφθέντος εθνικού δικαστηρίου, ιδίως έγγραφα και όλα τα άλλα αντικείμενα που περιέχουν πληροφορίες, ανεξάρτητα από το μέσο στο οποίο αυτές είναι αποθηκευμένες». Πέραν του γεγονότος ότι ο όρος «αποδεικτικά στοιχεία» είναι αφ' εαυτού γενικός, ο ως άνω ορισμός συνηγορεί, όσον αφορά τη φύση των αποδεικτικών στοιχείων των οποίων την κοινοποίηση μπορεί να διατάξει το επιληφθέν εθνικό δικαστήριο, υπέρ της ευρείας ερμηνείας της έννοιας «αποδεικτικά στοιχεία» στο άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας. Ως προς το σημείο αυτό στον εν λόγω ορισμό δεν γίνεται διάκριση ανάλογα με το αν το αποδεικτικό στοιχείο του οποίου η κοινοποίηση ζητείται είναι προϋπάρχον ή όχι. Κατά συνέπεια, τα κατά την τελευταία διάταξη αποδεικτικά στοιχεία δεν αντιστοιχούν κατ' ανάγκην σε προϋπάρχοντα «έγγραφα», όπως αφήνει να εννοηθεί το αιτούν δικαστήριο στο προδικαστικό ερώτημα.
- 42 Το συμπέρασμα αυτό επιρρωννύεται από τις αιτιολογικές σκέψεις 28 και 39 της οδηγίας 2014/104, στις οποίες γίνεται αντιστοίχως μνεία των «αποδεικτικών στοιχείων που υφίστανται ανεξάρτητα από τις διαδικασίες της αρχής ανταγωνισμού» και αναφορά σε «αποδεικτικά στοιχεία πλην εκείνων που έχει στην κατοχή του» ο παραβάτης, «όπως αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχουν ήδη ληφθεί κατά τη διαδικασία ή είναι στη διάθεση άλλων μερών ή τρίτων», όπερ αποτελεί υπόμνηση της ποικιλομορφίας των επίμαχων αποδεικτικών στοιχείων και ιδίως των κατόχων τους.
- 43 Δεύτερον, επισημαίνεται ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 αποτελείται από δύο περιόδους. Η πρώτη περίοδος προβλέπει ότι, κατόπιν αιτήματος του ενάγοντος ο οποίος έχει υποβάλει τεκμηριωμένη αιτιολόγηση που περιέχει «ευλόγως διαθέσιμα» στοιχεία για πραγματικά περιστατικά και «επαρκή αποδεικτικά στοιχεία» ώστε να θεμελιωθεί παραδεκτή αξίωση αποζημίωσης, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να διατάξουν τον εναγόμενο ή τρίτο να κοινοποιήσει «τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του», υπό τους όρους του κεφαλαίου II της οδηγίας, το οποίο τιτλοφορείται «Κοινοποίηση αποδεικτικών

στοιχείων». Η δεύτερη περίοδος ορίζει ότι ο εναγόμενος πρέπει να μπορεί να ζητήσει από τα εθνικά δικαστήρια να διατάξουν τον ενάγοντα ή τρίτο να κοινοποιήσει «τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία». Συνεπώς, πρέπει να επισημανθεί μια διαφορά στη διατύπωση μεταξύ της πρώτης και της δεύτερης περιόδου του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104, δεδομένου ότι μόνο στην πρώτη περίοδο περιλαμβάνεται η φράση «τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του».

- 44 Η αιτιολογική σκέψη 14 της οδηγίας 2014/104 είναι ιδιαίτερα διαφωτιστική όσον αφορά τη ratio legis των δύο αυτών περιόδων, αναφέροντας ότι «[τ]α αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για την απόδειξη μιας αξίωσης αποζημίωσης συχνά βρίσκονται στην αποκλειστική κατοχή του αντιδίκου ή τρίτων και δεν είναι γνωστά ούτε διαθέσιμα σε επαρκή βαθμό στον ενάγοντα», λόγος για τον οποίο ο ενάγων δεν πρέπει να επιβαρυνθεί με την «ύπαρξη αυστηρών νομικών απαιτήσεων για να βεβαιώσει [...] λεπτομερώς όλα τα πραγματικά περιστατικά που σχετίζονται με την υπόθεση κατά το αρχικό στάδιο της διαδικασίας αγωγής, καθώς και να προσκομίσει ακριβώς καθορισμένα αποδεικτικά στοιχεία προς επίρρωση της αγωγής», διότι άλλως θα παρακλυόταν αδικαιολόγητα η αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος αποζημίωσης που κατοχυρώνει η Συνθήκη ΛΕΕ.
- 45 Κατά συνέπεια, ο νομοθέτης της Ένωσης, αναφερόμενος στα αποδεικτικά στοιχεία «υπό τον έλεγχ[ο]» του εναγομένου ή τρίτου, προβαίνει πρωτίστως σε πραγματική διαπίστωση, αναδεικνύοντας την ασυμμετρία πληροφόρησης την οποία προτίθεται να αντιμετωπίσει, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 72 των προτάσεών του, και ακριβώς αυτή η διαπίστωση δικαιολογεί την μη επανάληψη της φράσης «τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του» στη δεύτερη περίοδο του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104. Πράγματι, δεδομένου ότι η δεύτερη περίοδος αφορά αίτημα κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων το οποίο υποβάλλει ο εναγόμενος και ότι «[τ]α αποδεικτικά στοιχεία που απαιτούνται για την απόδειξη μιας αξίωσης αποζημίωσης συχνά [...] δεν είναι γνωστά ούτε διαθέσιμα σε επαρκή βαθμό στον ενάγοντα», θα ήταν αντιφατικό να θεωρηθεί ότι τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία είναι «υπό τον έλεγχό του». Αυτός είναι άλλωστε ο λόγος για τον οποίο η διάταξη αυτή απλώς απαιτεί από τον ενάγοντα «ευλόγως διαθέσιμα στοιχεία για πραγματικά περιστατικά και επαρκή αποδεικτικά στοιχεία», λαμβανομένων υπόψη των λίγων στοιχείων που έχει κατά κανόνα στη διάθεσή του κατά την άσκηση αγωγής αποζημίωσης.
- 46 Ως προς το τελευταίο αυτό σημείο, η αιτιολογική σκέψη 15 της οδηγίας 2014/104, υπενθυμίζει εκ νέου ότι δικαιολογητικός λόγος του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, είναι το γεγονός ότι οι δικαστικές διαφορές για παράβαση του δικαίου του ανταγωνισμού χαρακτηρίζονται από ασυμμετρία πληροφόρησης μεταξύ των διαδίκων και διαλαμβάνει, αφενός, ότι, προς αντιμετώπιση αυτής της δυσχέρειας, «είναι σκόπιμο οι ενάγοντες να έχουν το δικαίωμα να ζητούν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων που αφορούν την αξίωσή τους, χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να προσδιορίσουν μεμονωμένα αποδεικτικά στοιχεία» και, αφετέρου, ότι «τα μέσα αυτά θα πρέπει επίσης να είναι διαθέσιμα στους εναγομένους σε αγωγές αποζημίωσης, έτσι ώστε να μπορούν να ζητήσουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων από τους εν λόγω ενάγοντες».
- 47 Από αυτή την αιτιολογική σκέψη προκύπτει επίσης ότι ο νομοθέτης της Ένωσης έδωσε έμφαση, όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 76 και στην υποσημείωση 27 των προτάσεών του, επί της «σχέσεως μεταξύ των ζητούμενων αποδεικτικών στοιχείων και της αξιώσεως αποζημιώσεως», όπερ είναι πρωταρχικής σημασίας προκειμένου το εθνικό δικαστήριο να μπορεί να αποφανθεί επί του ενώπιόν του αιτήματος κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων, τηρώντας την αρχή της ισότητας των όπλων μεταξύ των διαδίκων της συγκεκριμένης υπόθεσης.

- 48 Στο ίδιο πνεύμα, αλλά με ακόμη σαφέστερο τρόπο, η αιτιολογική σκέψη 16 της οδηγίας 2014/104 εκφράζει την αναγκαιότητα το επιληφθέν εθνικό δικαστήριο να διατάσσει «την κοινοποίηση συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων ή κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων», που θα πρέπει να προσδιορίζονται βάσει κοινών γνωρισμάτων των συστατικών τους στοιχείων όπως, για παράδειγμα, όσον αφορά τα έγγραφα τον «χρόν[ο] σύνταξής τους».
- 49 Συνεπώς, η επισκόπηση των ανωτέρω αιτιολογικών σκέψεων αποσαφηνίζει το γράμμα του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 και καθιστά σαφές ότι η μεία που γίνεται στη διάταξη αυτή στα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του ο εναγόμενος ή τρίτος απλώς αντικατοπτρίζει, όπως υπενθυμίζεται στη σκέψη 44 της παρούσας απόφασης, τη διαπίστωση ότι αυτοί όντως κατέχουν «συχνά» τέτοια αποδεικτικά στοιχεία τα οποία γενικώς νοούμενα μπορούν να ομαδοποιούνται, όπως υπενθυμίζεται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης, σε «κατηγορί[ες] αποδεικτικών στοιχείων» ή να αφορούν μόνο συγκεκριμένα «αποδεικτικ[ά] στοιχεί[α]». Με άλλα λόγια, με τη χρήση της φράσης «τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του» αποτυπώνεται μια πραγματική κατάσταση την οποία ο νομοθέτης της Ένωσης επιδιώκει να αντιμετωπίσει.
- 50 Τρίτον, η ανάλυση αυτή επιρρωννύεται από την ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 υπό το πρίσμα των παραγράφων 2 και 3 του ίδιου άρθρου, δεδομένου ότι η παράγραφος 2 επιτάσσει το αίτημα κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων να είναι ειδικό, ενώ η παράγραφος 3 αποτελεί υπόμνηση της εφαρμογής εν προκειμένω της αρχής της αναλογικότητας.
- 51 Ειδικότερα, το άρθρο 5, παράγραφος 2, της οδηγίας 2014/104 επιτάσσει τα εθνικά δικαστήρια να περιορίζουν την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων σε «συγκεκριμέν[α] αποδεικτικ[ά] στοιχεί[α] ή σχετικ[ές] κατηγορ[ίες] αποδεικτικών στοιχείων που προσδιορίζονται με όσο το δυνατόν πιο σαφή και συγκεκριμένο τρόπο βάσει ευλόγως διαθέσιμων στοιχείων για πραγματικά περιστατικά στην τεκμηριωμένη αιτιολόγηση».
- 52 Κατά το άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχείο β', της οδηγίας, τα επιλαμβανόμενα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, προκειμένου να περιορίζουν «την κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων στην έκταση που επιτρέπει η αρχή της αναλογικότητας», να λαμβάνουν ιδίως υπόψη «την έκταση και το κόστος της κοινοποίησης, ιδίως για τυχόν εμπλεκόμενα τρίτα μέρη, προκειμένου επίσης να αποφευχθεί η μη προσδιορισμένη αναζήτηση πληροφοριών η οποία είναι απίθανο να είναι σημαντική για τα διάδικα μέρη».
- 53 Πλην όμως, μια τέτοια διάταξη προϋποθέτει εμμέσως πλην σαφώς ότι το κόστος της κοινοποίησης των αποδεικτικών στοιχείων μπορεί, κατά περίπτωση, να υπερβαίνει ουσιωδώς εκείνο της απλής διαβίβασης υλικών φορέων, ιδίως εγγράφων, που κατέχει ο εναγόμενος ή τρίτος.
- 54 Κατά τρίτον, πρέπει να εξεταστεί αν η ερμηνεία αυτή συνάδει με τον σκοπό του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104.
- 55 Υπενθυμίζεται ότι ο νομοθέτης της Ένωσης στηρίχθηκε κατά την έκδοση της οδηγίας 2014/104 στη διαπίστωση ότι η καταπολέμηση των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών με πρωτοβουλία των δημοσίων αρχών, δηλαδή της Επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού, δεν αρκούσε για τη διασφάλιση της πλήρους τήρησης των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ και ότι έπρεπε να διευκολυνθεί η συμβολή των ιδιωτών στην επίτευξη του σκοπού αυτού, όπως καταδεικνύει η αιτιολογική σκέψη 6 της οδηγίας.

- 56 Η συμμετοχή αυτή των ιδιωτών στην επιβολή χρηματικών κυρώσεων και, ως εκ τούτου, στην πρόληψη των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών είναι κατά μείζονα λόγο ευκαταία, επειδή καθιστά δυνατή την αποκατάσταση όχι μόνον της άμεσης ζημίας την οποία υποστηρίζει ότι υπέστη ο ενδιαφερόμενος, αλλά και των έμμεσων ζημιών στη δομή και τη λειτουργία της αγοράς, η οποία δεν μπόρεσε να αναπτύξει την πλήρη οικονομική της αποτελεσματικότητα, ιδίως προς όφελος των οικείων καταναλωτών (πρβλ. απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, σκέψη 36).
- 57 Για να καταστήσει δυνατή τη συμμετοχή αυτή και συγχρόνως να αποτρέψει την κατάχρηση τέτοιων διαδικασιών, η οδηγία 2014/104 σταθμίζει «τα έννομα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων διαδίκων και τρίτων», κατά το άρθρο της 5, παράγραφος 3.
- 58 Ως προς το ζήτημα αυτό, ο νομοθέτης της Ένωσης μερίμνησε, μεταξύ άλλων στο άρθρο 6, παράγραφος 5, της οδηγίας, για τη διαφύλαξη των προνομίων της Επιτροπής και των εθνικών αρχών, ώστε αυτές να μη θίγονται από την υποχρέωση κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων εκ μέρους τους ή εκ μέρους των επιχειρήσεων τις οποίες αφορά έρευνά τους.
- 59 Η επίτευξη του σκοπού που εκτίθεται στη σκέψη 55 της παρούσας απόφασης προϋπέθετε την δημιουργία εργαλείων τα οποία θα καθιστούσαν δυνατή την αντιμετώπιση της ασυμμετρίας πληροφόρησης μεταξύ των διαδίκων, δεδομένου ότι εξ ορισμού ο παραβάτης γνωρίζει τις πράξεις του και τι, ενδεχομένως, του προσάπτεται και έχει γνώση των αποδεικτικών στοιχείων τα οποία χρησιμοποίησε σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση η Επιτροπή ή η οικεία εθνική αρχή ανταγωνισμού προκειμένου να αποδείξει τη συμμετοχή του σε αντίθετη προς τον ανταγωνισμό συμπεριφορά κατά παράβαση των άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, ενώ ο ζημιωθείς από τη συμπεριφορά αυτή δεν έχει στη διάθεσή του τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία.
- 60 Η διάταξη του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 πρέπει να ερμηνευθεί υπό το πρίσμα των εκτιμήσεων σχετικά με τον σκοπό που επιδιώκεται με αυτήν.
- 61 Πρώτον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, από πρακτική άποψη, η παροχή στον ενάγοντα ανεπεξέργαστων προϋπαρχόντων και ενδεχομένως πολυάριθμων εγγράφων θα ικανοποιούσε ατελώς το αίτημά του, ενώ η διάταξη αυτή πρέπει αντιθέτως να εφαρμόζεται με αποτελεσματικό τρόπο ώστε να παρέχονται στους ζημιωθέντες μέσα ικανά να αντισταθμίσουν την ασυμμετρία πληροφόρησης μεταξύ των διαδίκων.
- 62 Δεύτερον, ο εκ προοιμίου αποκλεισμός της δυνατότητας να ζητηθεί η κοινοποίηση εγγράφων ή άλλων συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων τα οποία ο καθού το αίτημα θα έπρεπε να δημιουργήσει ex novo θα οδηγούσε σε ορισμένες περιπτώσεις στην παρεμβολή εμποδίων τα οποία θα καθιστούσαν δυσχερέστερη την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού της Ένωσης από ιδιώτες, ενώ, όπως προκύπτει από τη σκέψη 55 της παρούσας απόφασης, η διευκόλυνση της επιβολής από ιδιώτες συνιστά κύριο σκοπό της οδηγίας 2014/104, όπως καταδεικνύει η αιτιολογική της σκέψη 6.
- 63 Την ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να κλονίσει το επιχείρημα ότι θα διατάρασσε την ισορροπία μεταξύ του συμφέροντος του ενάγοντος να λάβει τις σχετικές πληροφορίες για να επιδιώξει την αξίωσή του και του συμφέροντος εκείνου που υποχρεώνεται να τις κοινοποιήσει να προστατεύεται από την «αλίευση πληροφοριών», όπως αυτή περιγράφεται στην αιτιολογική σκέψη 23 της οδηγίας, και από τη συναφή υπέρμετρη επιβάρυνση.

- 64 Πράγματι, όπως προκύπτει ιδίως από το άρθρο 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας 2014/104, ο νομοθέτης της Ένωσης καθιέρωσε έναν μηχανισμό στάθμισης των εμπλεκόμενων συμφερόντων, υπό τον αυστηρό έλεγχο των επιλαμβανόμενων εθνικών δικαστηρίων, τα οποία οφείλουν, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 51 και 52 της παρούσας απόφασης, να ελέγχουν ενδελεχώς το υποβαλλόμενο ενώπιόν τους αίτημα, όσον αφορά την κρισιμότητα των ζητούμενων αποδεικτικών στοιχείων, τη σχέση μεταξύ των στοιχείων αυτών και του αποζημιωτικού αιτήματος, το επαρκώς ορισμένο των ζητούμενων αποδεικτικών στοιχείων και το αν αυτό συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας. Επομένως, στα επιλαμβανόμενα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται να εκτιμήσουν αν το αίτημα κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων που θα καταρτιστούν ex novo από προϋπάρχοντα συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία υπό τον έλεγχο του εναγομένου ή τρίτου ενδέχεται, λαμβανομένου υπόψη, για παράδειγμα, του υπερβολικού χαρακτήρα του ή της γενικότητάς του, να επιβαρύνει δυσανάλογα τον εναγόμενο ή τον τρίτον, είτε πρόκειται για το κόστος είτε για τον φόρτο εργασίας που απαιτείται για την ικανοποίησή του.
- 65 Ως προς το ζήτημα αυτό, λαμβανομένων υπόψη των προνομίων της Επιτροπής και των εθνικών αρχών ανταγωνισμού όσον αφορά τον έλεγχο και τη γνωστοποίηση εγγράφων, δεν μπορεί να τεθεί ζήτημα εφαρμογής των αρχών που ισχύουν για την καταπολέμηση των αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού συμπεριφορών με πρωτοβουλία των δημόσιων αρχών στην περίπτωση της καταπολέμησης με πρωτοβουλία των ιδιωτών.
- 66 Εντούτοις, λαμβανομένων υπόψη των εκτεθέντων στις σκέψεις 51 και 52 της παρούσας απόφασης κριτηρίων για των οποίων την τήρηση οφείλουν να μεριμνούν τα επιλαμβανόμενα εθνικά δικαστήρια, η ερμηνεία του άρθρου 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να επιρριφθεί στις εναγόμενες της κύριας δίκης το βάρος που φέρουν οι ενάγοντες της κύριας δίκης να αποδείξουν την ύπαρξη και την έκταση της ζημίας που έχουν υποστεί. Η συλλογιστική αυτή ισχύει κατά μείζονα λόγο για τις διαδικασίες στο πλαίσιο των οποίων δεν έχει διαπιστωθεί από την Επιτροπή ή εθνική αρχή ανταγωνισμού η ύπαρξη παραβατικής συμπεριφοράς.
- 67 Επιπλέον, όπως υπενθυμίζεται στην αιτιολογική σκέψη 53 της οδηγίας, η εφαρμογή των διατάξεων της πρέπει να γίνεται τηρουμένων των θεμελιωδών δικαιωμάτων και των αρχών που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- 68 Ειδικότερα, στο πλαίσιο αυτό, τα δικαστήρια πρέπει να λαμβάνουν υπόψη, κατά την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας, τον εύλογο ή μη χαρακτήρα του φόρτου εργασίας ή του κόστους για τη κατάρτιση ex novo υλικών φορέων, ιδίως εγγράφων, και να λαμβάνουν υπόψη το σύνολο των περιστάσεων της οικείας υπόθεσης, ιδίως υπό το πρίσμα των κριτηρίων που απαριθμούνται στο άρθρο 5, παράγραφος 3, στοιχεία α' έως γ', της οδηγίας, όπως η περίοδος για την οποία ζητείται η κοινοποίηση αποδεικτικών στοιχείων.
- 69 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι στο υποβληθέν ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104 έχει την έννοια ότι η εκεί μνεία των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του ο εναγόμενος ή τρίτος καταλαμβάνει επίσης και τα έγγραφα τα οποία ο καθού το αίτημα κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων πρέπει να καταρτίσει ex novo, συγκεντρώνοντας ή ταξινομώντας πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα που έχει υπό τον έλεγχό του, υπό την επιφύλαξη της αυστηρής τήρησης του άρθρου 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας το οποίο επιβάλλει στα επιλαμβανόμενα εθνικά δικαστήρια την υποχρέωση να περιορίζουν την κοινοποίηση σε

αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είναι κρίσιμα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και αναγκαία, λαμβανομένων υπόψη των εννόμων συμφερόντων και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθού το αίτημα κοινοποίησης.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 70 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

Το άρθρο 5, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2014/104/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 2014, σχετικά με ορισμένους κανόνες που διέπουν τις αγωγές αποζημίωσης βάσει του εθνικού δικαίου για παραβάσεις των διατάξεων του δικαίου ανταγωνισμού των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Ένωσης,

έχει την έννοια ότι:

η εκεί μνεία των σχετικών αποδεικτικών στοιχείων τα οποία έχει υπό τον έλεγχό του ο εναγόμενος ή τρίτος καταλαμβάνει επίσης και τα έγγραφα τα οποία ο καθού το αίτημα κοινοποίησης αποδεικτικών στοιχείων πρέπει να καταρτίσει ex pono, συγκεντρώνοντας ή ταξινομώντας πληροφορίες, στοιχεία ή δεδομένα που έχει υπό τον έλεγχό του, υπό την επιφύλαξη της αυστηρής τήρησης του άρθρου 5, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας, το οποίο επιβάλλει στα επιλαμβανόμενα εθνικά δικαστήρια την υποχρέωση να περιορίζουν την κοινοποίηση σε αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είναι κρίσιμα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και αναγκαία, λαμβανομένων υπόψη των εννόμων συμφερόντων και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του καθού το αίτημα κοινοποίησης.

(υπογραφές)